

Ese de dóue ori in septemana:
Joi-a si Duminec'a.

Pretiu de prenumeratiune:

pre anu intregu	6 fl. v. a.
" diuemetate de anu	3 fl. v. a.
" patrariu de anu	1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu	9 fl. v. a.
" diuemetate de anu	4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Corespondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 do 'cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiu publicatiuniloru se se anticipe.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Apucaturi iesuitice!

Nemicu nu póte intru atáta scarbí sufletulu romanului binesimitoriu, ca imparechiarile diu launtru, certele confesiunali din sinulu natiunei sale.

Certele confesionale au trasu dupa sine totdeuna cele mai triste urmari; au nefericitu generatiuni intregi; au ruinatu tronuri si popóre; pentru aceea nici am avutu nici amu placerea in ofensari de asemene natura, insa candu vedu biserica mea atacata, candu vedu poporulu romanu ortodocsu batjocuritu in credinti'a mostenita dela gloriosii sei strabuni, datori'a mea romanésca este se respingu ataculu si batjocor'a indreptata contra natiunei, si bisericeei mele!

Fost'au vremi, candu religiunea lui Cristu se intrebuintia numai de midilocu pentru satisfacerea unoru tendintie egoiste, ale unoru ómeni ambitiosi; si candu in numele ei se inscenau cele mai infiorátore fapte pentru aservirea poporeloru. Cruciatele papale din vécurile de midilocu, sub pretestulu eliberarei pamentulu santu din manile paganiloru, si-intorcéu armele asupra Constantinopolulu, asupra crestiniloru din Oriente, pre cari supuindu ii Papei, se intemeieze o *Papo-Caesaria* absoluta.

Astea sunt eveneminte din timpii vechi, scrise cu litere negre pe paginile istoriei nóstre bisericesci, si ar trebui uitate pentru totdeuna, déca ele in óresicare forma nu s'ar repeti si in dilele nóstre. Apostolii papismulu inca totu mai continua misiunea primita dela magistrulu loru.

Cu alta ocaziune am amintitu, cá biserica nóstra in partile Bihorene e espusa la mari periele; cá uni'a se propaga acolo cu multu zelu din partea clerulu unitu. Aseritiunile mele acú sunt motivate prin cuvintele proprii ale actualulu episcopu unitu din Orade, care in zelulu seu de propaganda declara resbelu formalu bisericeei nóstre ortodocse.

Voiu pune naintea cetitoriloru insesi cuvintele, ele suna: „Principiulu principalu alu Meu, ma trebuie se dicu, culmea aspiratiuniloru si nesuintieloru mele, e consolidarea si latirea S. Uniri; pentrucá acést'a e calea si fericirei nóstre vecinice si temporale Nu au credintia adeverata aceia, cari nu sunt in legatura cu santulu scaunu dela Roma.” Aceste sunt cuvintele unui prelatu romanu, ale episcopulu Olteanu, carele nici in viétia nu vrea se fia mai micu, ca Vulcanu dupa mórté! Si ce au disu foile nóstre nationale la acestu atacu frivolu? Unele au tacutu, cáci apróba programulu si devis'a parintelui episcopu unitu; altele au tacutu, ca se fie scútite de imputarile, ce li s'ar fi facutu din partea unitiloru. Cunóscemu noi romanii ortodocsi politeti'a clerulu unitu, si interesarea lui de binele nostru. Cunóscemu pamphetele metropolitulu Siulutiu si a episcopulu Szilágyi (Catechisulu, si Scurta Istoria etc.) cu cari bine au voitu a ne onóra in dilele grele ca buni pastori ai turmei loru.

Nu voiu privi lucrulu din punctu de vedere dogmaticu, nici me voiu folosí de sofismele teologiloru in analis'a lui, — ilu voiu privi numai din punctu de vedere romanescu si alu binelui comunu.

Toti romanii adeverati si impariali sustieniu adeverulu, cá uni'a a fostu si esté o calamitate pentru romanii; prin ea s'a aruncatu merulu discordiei intre frati, care impedece progesele romanismulu si in diu'a de astadi. Dar fia, cá uni'a a adusu si unele folóse prea mici in asemenare cu relele in cari ne a isbitu, ea si-a inplinitu misiunea. Ni-a datu pre Sincai, Maioru si Clainu. Acést'a e meritulu gare unii ilu atribuiescu numai uniei, si pentru care cu asia mare credintia se alipescu de ea.

Din contra, nemuritoriulu Sincai o combate cu tota puterea cuventulu, si deosebi combate nesuintiele iesuitiloru de a uniá pre romanii. Elu intréba: „Ce vreu Archiereii acestia? se te invetie se-ti prinda parte pre lumea acést'a, au se te duca la ceriuri? Nu crede, o Romane? pentrucá numai pung'a ta o voiescu, ca se-si imple pungile loru, si tu se remani robu acelor'a pre carii mai marii tei ii-au stapanitu óre candu. Destéptaie dreptu aceea, o iubitte némulu meu, si ai minte!“^{*)}

Nu nisuieste biserica romana ortodocsa a impuciná numerulu credintiosiloru bisericeei unite; ea este toleranta; nu conturba convingerile religiose ale nimenui; si déca cea apusana e intoleranta, am dori, in interesulu fratietatii, ca baremu biserica romana unita, care precum scimu numai in patru puncte s'a unitu cu Rom'a, se ne crutie de unele apucaturi iesuitice. Fost amu batjocoriti destulu din partea clerulu unitu, cá popii nostri sunt neinvetiati, pórtá'cióreci si sumanu. Ba preoti uniti pana acolo au mersu cu antipathi'a loru: catra preoti nostri incátu cu cei romano-catolici seversiescu si functiuni bisericesci, ér cu ai nostri pentru lume nu.

Totu betranulu Sincai mai dice despre unia: „Latiniá, prea multu s'au ajutatu prin uniti, pentrucá proporti'a loru (a catholiciloru unguri) numerandu si pre uniti, cu multu mai mare erá, numai de le-aru fi multiamitu, séu de le-aru multiamí si in timpulu de acum. Ci noi Romanii, de vomu luá afóra clerulu celu unitu, carele mai numai atáta se socotesce cátu a cince róta la caru, ce folosu amu avutu séu avemu din tóte aceste.“^{**)}

Asia serie Sincai celu unitu, geniulu Romaniloru, in timpulu candu biserica nóstra erá subjugata! Elu a vedutu si eunoscutu cumcá reulu ce a causatu romaniloru unirea cu papa este mai mare ca jugulu ce-lu portá biserica nósta. Zadarnice sunt opintirile contrariloru bisericeei nóstre de áne seduce cu origiunea latina. Rom'a ne-a nascutu, ea este mam'a nóstra, o adoramu. Ne-am crescutu in pamentulu Daciei; aici traimu si vom muri. Suntemu in oriénte, orientali vremu se fimu. *Si Roma viveris, romano vivito more!*

E m i l i u.

*) Cron. a. 1563.

**) Cron. a. 1799.

Invetiamentulul poporalu.

(Finea.)

Premisele organisarii. Fora a recapitulá eele dise in tr'acestu studiu, ca rezultatu finalu, vomu poté statorí premisele organisarii invetiamentului poporalu.

Am aflatu premisele ivirii, — stările sociale; am aflatu premisele sustienerii, — trebuintiele economice si etice; am aflatu mentiunea organica, — satisfacerea acestoru trebuintie: se cercamu acumu a statorí premisele organisarii, deci, ce trebuiesce sè fie datu, pentru-ca se putemu organisá invetiamentulul poporalu, ce trebe sè avemu, pentru-ca încercările nòstre de organisare se nu fie zedarnice.

a.) *Cultura.* Invetiamentulul poporalu este menitu a respandi unu anumitu gradu de cultura in poporu. Este dar', inainte de tóte, neaperatu de trebuintia, ca-in natiunea pentru-care invetiamentulul este menitu, desi rezervata la mai pucini ómeni, sè se afle cultur'a celu pucinu in gradulu, in care dorimu a o respândí. O cultura, care nu esista ori care esista numai la altii, nu póte sè fie respandita. Inainte de organisare, cultur'a trebuiesce dar' creata, ori importata si impamentenita. A o crea prin invetiamentulul poporalu ori a o importá si impamenteni numai printr'ensulu este de a dreptulu imposibilu. Cultur'a, ce o respandimu in poporu nu póte fi decâtu potrivita cu firea lui nationala. Voindu a respândí o cultura importata si neimpamentenita, punemu poporulu sub inriurirea directa a natiunei dela care am importatu, ilu abatemu dela directi'a desvoltării sale firesci, si, in locu de a grabí desvoltarea lui, o facemu imposibila.

O privire asupra mentiunii speciale a invetiamentului va pune capetu tuturoru indoieliloru.

Cultur'a reala, ca midilocu de sustinere dilnica, este de unu caracteru cosmopolitu; ea cu natiunea nu are nemicu a face. Nesmintitu dar, încátu cultur'a de respanditu este *reala*, o potemu importá dela alte popóre. Chiar tóte cunoscintiele practice, prin care damu scolariiloru pretins'a *formare economica*, pótu fi importate imediatu, fora-ca ast'a sè fie in vre-o privintia spre stricare.

Nu inse in *formarea etica*.

Tóte sciintiele, afara de celea reale, au unu caracteru nationalu tocmai atátu de pronunciatu casi gandirea frumósa. Intre pictur'a ori poesii'a francesa si acea germana ori anglesa nu este mai mare deosebire decâtu intre filosofi'a ori tratarea istorica acestoru popóre. Este dar' cea mai stricaciósa încercare, candu, inainte de a fi creatu o cultura etica propria ori de a fi redusu cea imprumutata la caracterulu nationalu, voimu se damu poporului formarea etica, ca rezultatu alu acestei culturi. Din o asemenea forsare paganésca nu póte urmá decâtu confusie si decadentia. Ucidemu germenii in momentulu, in care purcedu spre desfasiurare candu voimu se damu desfasiurare altoru germenii, cari lipsescu.

Unu rezultatu concretu din tóte aceste: universitatea este cea d'anteiu premisa a *organisarii invetiamentului poporalu*. For' de universitate este imposibilu a organisá unu *invetiamentu poporalu*.

Universitatea este acelu organismu nationalu, prin care sciintiele se cultivéza, se imprumuta si se reducu la firea nationala. Inainte de a fi fostu astfelu cultivate si nationalisate, sciintiele nu potu fi respandite in poporu. Este unu daru danaicu a dá unui poporu o cultura prin care lu-lipsimu de comorile sale sufletesci.

Esemple se nu cercamu, càci celu mai tristu esemplu suntemu noi ensine, — noi, cari adusi in cea mai mare confusie prin inriuririle streine, ce apasa asupra nòstra, adi cercamu ca sè aducemu si restulu sanetosu alu natiu-

nei in acésta confusie. Latinisati, nemtiti si maghiarisati credemu a face unu actu nationalu, candu cercamu a comunica bolnavi'a nòstra cu poporulu facendu-lu partasiu de aceea, ce noi credemu a poté numi „cultura,” si ce nu este decâtu o invalmesiala de limba, idei si datini in care nu ne intielegemu unii pe altii, dar' necumu se fimu capabili a lucrá impreuna.

Astfelu noi si astfelu si alte popóre, ce sunt parasite de toti ddieii. For' de universitate o proprie desvoltare etica mai inalta nici nu se póte gandi. Popórele, care n'au universitate, trebuiescu se fie satisfacute a figurá cáta-va vreme ca copii a altoru popóre, ce au universitati si apoi a incetá de a mai esista ca individe etice. Noi inse totu n'avemu se desperamu: *natiunea romana* are universitati. Primejduiti suntemu numai noi, partea cea mai orfana a natiunei.

b.) *Portatori de cultura.* — Fiindu data cultura trebe se fie date si organele, prin care se o comunicamu cu poporulu: invetiatori, inspectori si administratori. Astfelu nu numai universitatea, ci *intregulu sistemul universitaru* este premis'a organisarii invetiamentului poporalu. A ne formá organele la streinu, nu este decâtu a importá de a dreptulu, prospetu si stricaciosu: ele trebuiescu formate a casa, trebuiescu se aiba, *in gradu mai inaltu, totacea formatiune, pe care dorimu a o dá poporului*. O asemea formare in sa numai prin mediolocirea universitatii este cu potintia. Este absurdu a pretinde, cà invetiatorii se dea invetiaturi, pe care insi-si nu le au, ori se formeze precumu insi-si nu sunt formati. Scól'a poporala si cea pedagogica trebuiescu se fie puse pe temeiu comunu: nici un'a nici alt'a nu potu fi organizate in lipsa de universitate si sistemul universitaru, de óre-ce in tocmai precumu scól'a pedagogica dá invetiatori pentru scótele poporale sistemulu universitaru dá profesori pentru scól'a pedagogica. Intr'asta directia invetiamentulu poporalu intra in cea mai strinsa legatura cu sistemulu universitaru.

c.) *Literatur'a poporala.* Chiar' avendu si destule organe indestulu formate, organisarea invetiamentului nu va fi cu putintia, déca nu vomu avé o literatura, prin care se damu acestoru organe spriginire in greu'a loru lucrare. Destule si indestulu de bune *carti scolare* inca nu facu trebuintia. Formarea scolara, chiar déca ar fi destula, se pierde cu vremea, déca nu vomu avé o literatura poporala, prin care se conservamu ce a datu scól'a si se suplinimu inca, ce ea nu a potutu dá.

d.) *Cunoscinti'a stariloru locale.* Data fiindu cultur'a date fiindu portatorii ei, data chiar si literatur'a poporala organisarea invetiamentului póte se devina cea mai nenorocita, déca prin studieri indelungate starile, interesele si trebuintiele locale nu sunt cunoscute. Se vor organisá scoli, care nu vor satisface decâtu acolo, unde ele, din intemplantu, se potrivescu cu stările, — si apoi vomu aruncá vin'a asupra altora, fie poporu fie invetiatori ori inspectori, — si rezultatele totu voru lipsi.

e.) *Cunoscinti'a firei nationale,* — este cu atátu mai neaperata premisa a organisarii invetiamentului poporalu. O natiune trebe sè se cunósca pentru a sci in ce chipu si in care directia are si póte a se desvoltá. For' de cunoscinti'a aplecariloru firesci, a facultatiloru specifice, a modulu de a gandi, a slabiciuniloru tipice si in deobsce fora de cunoscinti'a firei individuale a unui poporu, este peste potintia ca se statorimu modulu, in care potemu se inriurimu binefacatoru asupra lui.

Date fiindu tóte aceste premise, nu lipsesce decâtu *spiritulu organisatoru*, unulu ori mai multi ómeni, care cu considerarea tuturoru trebuintieloru, a mentiunii si premiseloru date se statorésca unu sistemul propriu, casi storsu din viéti'a intréga.

Cumu trebuie invetiati pruncii dela 6—10. ani a scrié si ceti.

Cu acésta cestiune se ocupa de multu toti câti adópera intru perfectiunarea invetiamentului elementaru. Metod'a instruarii pe terenulu acest'a adesea s'a schimbatu, pona si in Americ'a, ca in Europ'a. Spiritulu acel'a, care in statele unite la schimbarea modulului de invetiamentu, a servitu de firu conductoriu e: acomodarea metódei experimentale, care pune pondulu principálu pre exercitiu, si delatura regule abstracte si grelele de intielesu. Intorcendu-ne in prim'a linia catra simtiri, se pretinde ocuparea facultatii intuitive a pruncului, si delaturarea meditatiei abstracte pana atunci ce nú se pregatescu pruncii spre aceea cuviintiosu. Se cunoáca mai antaiu ideile si conceptele concrete, si numai dupa aceea se tréca la acelea abstracte.

Invetiatoriulu nainte de a incepe cetirea cu instruarea: literiloru, silabeloru si a cuvinteloru, aréta unu obiectu d. e. ó mésa unu calu, unu paréte, etc. apoi dupa aceea pronuncia cuventulu replicatoriu acarui-a sensu se póte ceti, naturalminte de pe singurulu obiectu. Astu-feliu progresandu in ordine de la unu obiectu la altulu mai usioru le póte cunoáca prunculu. Doctrin'a acést'a pana atunci se continua pana ce prunculu póte cunoáca si ceti cuvintele, cari se alóca langa figura si pre cari le-a invetiatu unulu câte unulu.

Dupa acést'a invétia pre pruncu a pronuncia curatu si respicatu, tóta silab'a desclinitu, ca asi'a totu formatoriulu cuventu, singuratic'a sunanta si tóte literile pronuncietórie siguru se le apropiédie. Prunculu care a invetiatu in modulu acést'a a respunde cuventulu, si mai tardiu a'lu ceti, acelui-a nu i-va causá multa ostenéla deschilinirea silabeloru, din care e compusu cuventulu cum si literile care vinu nainte in silaba.

Metod'a acést'a, nu va obosi pre prunci nici de cátu, ca si altmintrelea numai aceea invétia, ce acuma si asia scie si cunoáca. Pasirea acést'a in invetiare nu e mai pucinn usióra si sigura, ca si desvoltatória de spiritu. Americanii nici candu tienu pierdutu timpulu acelu multu, care-lu intorcu spre instruarea lecturii in scóla elementaria. Silabisédia, cetescu si prin aceea invatia scrierea ortografica, astfelu copilulu cetesce si scrie ortograficesce inca nainte de a invetiá regulele gramaticali. —

Dar scopulu cetirei, prin pronunciarea si silabisarea cuventulu inca nu s'a ajunsu din destulu; invetiatorii sciu cá: a ceti si pricepe bine, sunt dóue lucruri desclinite, si pentru aceea — déca e posibilu — se-si intórca cea mai mare atentiune intr'acolo, ca prunculu se dee la totu cuventulu si la tótá propusetiunea acea apesare de tonu, care evidentminte se formédia numai din totalulu intielesu. Lucrulu principalu e, a pricepe bine insemnatarea cuvinteloru.

Ca invetiatoriulu se se convinga si despre aceea, cá: óre pricepe invetiácelulu acuma propusetiunea carea o a cetitu? Purcediendu din propusetiunile cetite, pune intrebari; le respetiesce dar imbracate in alte forme gramaticale; interpretédia cuvintele acelea, cari nu se vedu destulu de usióre la priceputu, si ocausinalminte inchimba cuventulu interpretatu cu altu intielesu ruditu.

Invetiatoriulu priceputu la exercitiulu acest'a, desclinitu scie escitá totdeun'a interesu; folosesce tote midilócele ca atentiunea copiiloru s'o tiena in incordare, descépta in ei ambitiunea, care respunde mai bine, lu-pune in loculu primu.

Toti scimu cátu de cu greu e a aduce la locu si a corege datinile acele rele, cari le apropiadia pruncii in scóla. — Cine in prunci'a sa, n'a invetiatu regulatu, respicatu si cu intielesu a ceti: acel'a séu nici candu, séu fórté cu mare ostenéla va aduce candu-va la locu acele perderi.

Caligrafi'a, inca n'ó invétia dupa reguli separate. Invetiácelulu nu incepe cu indatinat'a mangire de papiru. Mai antaiu face trasuri mari, acusi mai mici si in fine in forma mai fina; incérca liniile fundamentali, apoi numai tardiu incepe a folosi papirulu. Fiesce-care invetiácelu are tablitia pe carea desémna câteva figuri, câteva literi mici si mari dupa aceea le aréta invetiatoriului carele séu le va aprobá séu le va corege. Asia invétia a scrié cum invétia a desemná. Mai tardiu descrie cuvinte de pe tabl'a de cetitu, si inca cu litere atátu scrise cátu si tiparite. — Invetiatoriulu scrie pe tabla unu cuventu, care apoi toti copii ilu scriu pe tablitie dupa elu, tóta liter'a descrisa o numesce nemidilocitu, si prin acestu exercitiu si-apropriadie gradualminte inconvoiitiunea si desteritatea manei.

Cine a invetiatu a scrié asia, la acel'a caligrafi'a va fi mai tardiu numai jocu.

Beliu Maiu 1874.

Dascalulu.

BIBLIOGRAFIA.

Precum in lunga viétia de streinatate, celu departatu dela ale lui, se iniméza candu recunósce unu sunetu de pe acolo pe unde a fostu elu fericitu; astfelu si inim'a nóstra se deschide la audiulu unei voce pe care n'a mai audit'o de prin timpii nostri cei fericiti.

O spunemu cu mare mahnire cá poesi'a la noi s'a habusitu in intinderea cultului vitielului de aur, de candu calcululu a omoritu sentiementulu; de candu amici'a, amorul, patri'a si religionea s'au tacsatu luandu'si locu in economi'a politica, in economi'a sociale; de candu amici'a se desvolta pe treptele gradeloru de interesu, amorulu se consulta cu foile de zestre, amorulu filialu si respectulu cu positiunea sociale a parintiloru si cu midilócele loru ale implini póftel, amorulu de patrie cu natur'a intereseloru private si sentiementulu religiosu, cu esigentiile politice.

Esté fericire pentru noi candu ne vine, pe vre-o harpa Eoliana, vre-un sunetu suavu rechemandu-ne viétia aceea in care traím pe candu nu dominá la noi calcululu in tóte si economi'a politica peste tóte.

Gasii pe biuroulu meu, o mica brosurá:

ORE DE MANGAERE ale sufletului meu de Doamn'a Chrissiti'a Assenescu

care, dupa cum se vede, este o juna veduva cu copilasi, pe cari si'i creste in preajima maicei sale. — C. B.

Éta doue poesii din acésta carticica:

La maica mea.

Ca dulce mangaere, ca daruri mai alese,
Eu n'avuiu pentru tine nimica ati darui
De cátu aceste versuri din inima culese
Ce crediu cá-ti sunt mai scumpe de cátu ori-ce ar fi.

Primesce-le dar mama, cu bun'a ta vointia.
Ér inim'a ta plina de unu maternu amoru
Uitandu ori ce dureré si ori ce suferintia
Se stringa langa sinu'i pre fic'a sa cu doru.

Atunci inima'ti trista gasi-va alinare.
Si 'n cantulu lyrei mele ce tu 'lu vei audí
Aflavei, scumpa maica, o dulce consolare
Care 'ti va dá putere ani multi de a traí.

Copiloru mei.

A mea inima duiósa,
Ai mei tineri ani vi'i dau
Chiar plangendu, eu sum voiósa
Candu cu voi alaturi stau.

Voi 'mi sunteti mangaere
La dureri, curagiu 'mi dati,
Suportu reulu cu placere
Candu voi rideti séu jucati.

Dragii mamei, ori ce lupte
Eu le ducu cu voi, usioru;
Dumnedieu se ve adjute,
Se ve fie Protectoru.

Ér pre bun'a vóstra muma
Tot-dé na s'o iubiti
Si pe frunte-i o cununa
Cu respectu se 'i impletiti.

Cáci in asta lume mare
Dureri grele a incercatu
Si in lacrimi amare
Sufletu'i s'a inecatu!

Acésta carticica dictata de inima si scrisa cu talentu, se afla de vendiare in Bucuresci la Librari'a Iónidi pe podulu Mogosiói. Unu leu nou. Numerulu.

„Tromp. Carp.“

Onorate Domnule Redactoru! Cu permisiunea ODTale voiu a-Ti impartesi câtu se pôte mai pe scurtu ceva in caus'a scôloru nôtstre din Cottulu Torontalu. Dilele trecute fora veste furam surprinsi prin venirea magnificentiei Sale Domnului Consilieriu in pensiune si Inspectoru de scôle **Dr. Paulu Vasiciu** cu misiunea de a cercetá scôlele confesionale romane din Comitatulu Torontalu.

Bucuri'a nôstra erá fôrte mare, vediendu cã Prea Venerabilulu Consistoriu incepe a se interesá mai cu seriozitate despre scôlele nôtstre confesionale, despre promovarea mai repede a culturai nostre populare si a esmisu pe celu mai aptu barbatu, incaruntitu in afacerile scolare, pre promotorulu adevératu alu invetiamentulu nostru popularu. Zelulu, si pacienti'a mag. sale Dlu Dr. Vasiciu ne-au pusu in uimire; inspectiunea DSale e o adevérata inspectiune, cãci ea e in tôte direptiunile impartiale. Elu ascultá cu pacientia rara modulu propunerii invetiatoriloru si progresulu eleviloru in invetiamentu ore intregi in fiecare scôla, cea ce — durere multi Dni Inspectori scolari, — onore esceptiunelor, — nu prea facu, cãci baguséma fiindcã oficiulu loru este gratuitu nu au timpu a siede in scôla la o atare inspectiune mai multu decãtu unu pãtrariu de ôra. Reulu dara, cã invetiamentulu popularu facu regresu in locu de progresu este invederatu numai si numai inspectiunea rea; — interesarea si zelulu a scadiutu la inspectori si prin urmare si in scola. Aru fi fostu fôrte bine dèca Prea Venerabilulu Consistoriu respective Sinodulu eparhialu aru fi reformatu institutul inspectoriloru de scôle si aru fi aflatu modulu pentru o inspectiune mai bana si salutaria invetiamentulu nostru popularu, cãci ocaziunea acést'a ni-au datu a pricepe ce este adevérat'a inspectiune scolara.

In câtu mag. Sa Domnulu **Dr. Vasiciu** a aflatu la noi edificiele scolare si invetiamentulu conformu principiiloru pedagogico-didactice de corespondiãtore timpului, deorece nu am cunoscintia detaiata si nu se tienu de competinti'a persônei mele le intreласu, — din partea poporului inse si a inteligintiei nôtstre atãtu Prea Venerabilulu Consistoriu câtu si mag. Sa primésca multiamit'a nôstra cea mai cordiala pentru atentiunea binefacetóre incordata spre noi. — Atãta in cauza acést'a.

Unu altu incidinte inse me îndémna a Ti impartasi si mai alta dupa cum am auditu dela unu Domnu venerabilu din comun'a Toraculu-micu. Cu ocaziunea visitatiunei acesteia mag. Sa Domnulu **Dr. Vasiciu** in totu loculu a adunatu antisti'a, respective comitetulu parochialu spre a le impartasi cele necesarii apartenãtore de scola si invetiamentu, — si asia si in Toraculu-micu. Ei dara ce se audi! Me indignu a Vi si scriá despre neobrasnici'a notariulu de acolo Siandor Dima. Voiu incercá daru fôrte pe scurtu: Fiindu chematu judele comunalu de acolo cã antiste cu alti membrii ai comitetulu parochialu la scôla spre a li impartasi mag. Sa Domnulu Inspectoru despre scola si rezultatulu progresulu in invetiamentu, notariulu nu-lulasá, ci spusa invetiatoriloru, cã Domnulu Inspectoru dèca are eeva cu judele séu se vina la casa comunala, acolo-lu va aflá, — atãta inca nu e destulu, ci mane di intréba acelu notariu pe omeni: „ce feliu de inspectoru de scole e acést'a, cã nu vine la noi in casa comunala de are ceva cu scol'a si judele; — nu scie Domnulu Inspectoru ca eu poteam se-lu trimitu sub escorta, dèca nu are direptate!“ Vedeti Domnule Redactoru cum se nu ne indignamu audiendu astfeliu de neobrasnicia dela unu notariu comunalu ignorandu pana intru atãta persoanele nôtstre cele mai demne, — cum se nu se mahnéscã cei pricepatori, candu acela impedeãa trebile nôtstre scolare si zugruma viet'i'a poporulu de acolo. — Este o adevérata calamitate! Ore pana candu se fia totu asia in comuna acea atãtu de frumosa si numerosa puru romana! Aru fi fôrte bine dèca Prea Venerabilulu Consistoriu la relationarile cele multe din parti competente ce sunt deja la Consistoriu, s'ar ocupá m'ai seriosu de acelu notariu periculosu, dupace acél'a a calamniatu chiaru si Consistoriulu si alte persône dignitare, pana ce nu se latiesce reulu mai de parte. Dixi.

Unu progresistu.

VARIETATI.

* Parintele protopopu **Ioanu Metianu**, presedinte la consistoriulu oradanu a sositu eri la Aradu, si de aici va plecá la Orade.

** Artistulu romanu **dlu Ionescu**, carele cu celu mai laudabilu cuceru a jucat pe scen'a „Orpheului“ din Vien'a si a „Lumei nòue“ din Pest'a, in 18. 20. si 21. lunei curinte st. noua dá trei representatiuni in Aradu la „Arena.“

Cu tipariulu lui Stefanu Gyulai. — Proprietatea si editur'a diecesei aradane. — Redactoru interim. **Vinceniu Mangra.**

CONCURSU.

1

Spre alegerea unuia parochu in *Jadani* pe parochi'a vacanta indiestrata cu folosirea a 44 jugere de pamentu bunu, 50 chible de grâu si din stól'a considerata diumetate, avendu celalalte emoluminte a cadé in folosulu Capelanului localu se deschide Concursu pana in 30: Iuniu a. c. candu se va tienea si alegerea.

Recurintii la acést'a parochia au la recursurile sale-adresande catra sinodulu parochialu de aici, si substernende Protopresviterulu tractualu in Timisiós'a a alaturá testimoniulu de maturitate si calificatiune, si a se indatori in totu a d'ou'a Dumineca a predicá in biserica; inse mai nainte a se presentá aici intro di de Dumineca séu serbatóre, spre a ne incredintiá despre desertitatea lui in cele rituale si predicatiune.

Pelanga acést'a de observatu este, cã pana in 3: fauru 1875 are diumetate din tôte emolumintele va folosi veduva pretésa a repos. parochu **Georgiu Morariu.**

Jadani in 22: Maiu 1874.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **Mel. Dreghiciu** m. p. Prot Timis.

Concursu.

1

Pentru deplinirea parochiei vacante din. Manereu in protopresviteratulu Buteniloru, cu carea sunt impreunate $\frac{1}{2}$ de sessiune pamentu aratoriu, biru dela 110 de case, stoalele indatinat si cuartiru cu gradina, — prin acést'a se escrie concursu pana la 9 Iunie st. v. a. c. in carea diua va fi si alegerea.

Recurrentii sunt avisati in acestu restimpu a se presentó odata la biserica de aici'a, éra recursurile instruite cu cele necesarie ale substerne M. O. D. Protopresviteru tractualu la Bateni. Manereu la 18 maiu. 1874

Comitetulu parochialu

In contielegere cu mine **Andrieu Machi** Protopresviteru.

Concursu

3

Pentru parochi'a vacanta *Carpinetu* protopresbiteratulu Beiu-siului; — emolumintele sunt:

- a.) Pamentu parochialu de 30. cubule semanatura din care $\frac{1}{3}$ e cantoralu.
- b.) Stólele indatinat si cuartiru liberu; numerulu caseloru 100.

Recurrentii sunt poftiti a -si tramite recursurile sale instruite dupa dispuzetiunile stat. org. la subscrisulu administratoru protopopescu in Beiusiu (Belényes) pana la 7. Iuniu candu se va tienea si alegerea.

Beiusiu la 8. maiu 1874.

Din incredintiarea comitetulu parochialu **Vásiliu Papp** adm. protop. al Beiusiului

CONCURSU.

3

In urm'a decisiunei Consistoriali dto. 25 Ianuariu a. c. nrulu 568. pl. a devenitu vacante protopresbiteratulu *Beiusiului*: deci pentru deplinirea postulu amintitu se escrie concursu. Dotatiunea e urmãtóri'a.

1. Competinti'a protopopésca dela 50 parochie a 2 fl. 10 cr.; in sum'a 105 fl.
2. Conventiunea protopopésca dela fiesce-care comuna, usuata in tractulu acést'a, pe anu la 300 fl.
3. Tacs'a pentru licentie de cununia dela fiesce-care trei fl.
4. Salariulu parochiei protopopescu din locu, in suma 200 fl.
5. Cortelul liberu cu o gradina de legume si stol'a indatinata dela 70 de numere.

Recurrentii au a produce testimoniulu, cã au absolvatu celu pucinu 8 clase gimnasiali cu succesu bunu si deodata cã sunt bine meritati pe terenulu bisericescu si scolasticu.

Recursurile adresate comitetulu protopopescu alu Beiusiului, au a se tramite la comisariulu consistorialu **Simeonu Bica**, protopresbiterulu Oradei-mari, la *Oradea-mare*, pana in 6 Iuniu a. c. st. v. éra alegerea va fi in locu, in 9 Iuniu a. c. st. v. —

Datu, in *Beiusiu*, in 2. Maiu a. c. st. v. 1874.

Comitetulu protopresbiteralu.

In contielegere cu dlu. **Simeonu Bica**, protopresbiterulu Oradei-mari, comisariulu consistorialu.